

**UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ, FARMACIE, ȘTIINȚE ȘI
TEHNOLOGIE „GEORGE EMIL PALADE” DIN TÂRGU MUREȘ**

**ȘCOALA DOCTORALĂ DE LITERE, ȘTIINȚE UMANISTE ȘI APLICATE
DOMENIUL : FILOLOGIE**

TEZĂ DE DOCTORAT

Doctorand:

Cristina-Daniela PAL (LATEȘ)

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Iulian BOLDEA

TÂRGU MUREȘ

2025

**UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ, FARMACIE, ȘTIINȚE ȘI
TEHNOLOGIE „GEORGE EMIL PALADE” DIN TÂRGU MUREȘ**

**ȘCOALA DOCTORALĂ DE LITERE, ȘTIINȚE UMANISTE ȘI APLICATE
DOMENIUL : FILOLOGIE**

**PROZA LUI PETRU CIMPOEȘU
REZUMAT**

Doctorand:

Cristina-Daniela PAL (LATEȘ)

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Iulian BOLDEA

TÂRGU MUREȘ

2025

CUPRINS.....	3
ARGUMENT.....	5
CAPITOLUL I. BIOGRAFIE ȘI LITERATURĂ.....	29
1.1.Biografie și ficțiune. Biografie ficționalizată.....	29
1.2.Real și ficțional.....	34
1.3.Timp și memorie.....	36
1.4.Petru Cimpoeșu. Literatura tranziției.....	44
1.4.1.Schiță biobibliografică.....	44
1.4.2.Postmodernismul. Generația 80'.....	48
1.5.Nevoia de biografie.....	54
1.6.Autenticitate. Ficționalizarea biografiei.....	59
1.7.Coeфициent de biografie – amintiri aproape uitate.....	66
1.8.Scrierea ca reconstrucție a biografiei. Jocul dintre memorie și ficțiune.....	70
CAPITOLUL II. NARAȚIUNE, NARATIVITATE, NARATOLOGIE.....	79
2.1. Fundamentări teoretice.....	79
2.1.1.Despre naratologie.....	79
2.1.2.Elementele-cheie ale poveștii	84
2.1.3.Dinamica și tensiunea narativă.....	85
2.1.4.Arcul narativ.....	87
2.2.Structuri și dinamici narative în proza lui Petru Cimpoeșu.....	90
2.2.1.Condiția scriitorului - rezistența prin poveste.....	90
2.2.2.Scrierea ca nevoie de clarificare.....	99
2.2.3.Autorul ca personaj.....	107
2.2.4.Proza scurtă.....	118
CAPITOLUL III. ARTA ȘI FUNCȚIILE POVESTIRII.....	125
3.1.Povestea ca arhitectură a existenței.....	125
3.2.Dinspre haos spre poveste: Povestea ca simulare existențială.....	131
3.3.Povestașul: Depozitarul memoriei colective și liantul comunității.....	135
3.4.Rostuire prin rostire.....	139
3.5.Povestirea ca act de reconstrucție a sinelui.....	142
3.6.Povestirea ca înțelegere a traumei.....	146
3.7.Povestirea ca formă de negociere a trecutului.....	149
3.8.Povestirea care dă coerență haosului.....	152
CAPITOLUL IV. LUMILE PERSONAJULUI.....	161
4.1.Personajul – om de cerneală.....	161

4.2.Portret literar și personaj.....	163
4.3. Personajul ca ființă posibilă.....	167
4.4.Tipologii existențiale în proza lui Petru Cimpoeșu.....	177
4.5.Oameni mici în vremuri mari: personajul în fața istoriei.....	187
4.6.Personajul în fața spiritualității.....	194
4.7.Personajul în fața propriei conștiințe.....	200
CAPITOLUL V. RECEPTARE CRITICĂ.....	207
5.1. Recunoaștere. Premii.....	207
5.2. Opinii critice.....	210
CONCLUZII.....	229
BIBLIOGRAFIE.....	237

Teza de doctorat *Proza lui Petru Cimpoeșu* urmărește explorarea valorii și a funcțiilor povestirii, prin analiza operei lui Petru Cimpoeșu, unul dintre cei mai reprezentativi prozatori ai literaturii române contemporane. Lucrarea urmărește să demonstreze, printr-o lectură interpretativă, că proza lui Cimpoeșu este mai mult decât o reflecție a realității istorice și sociale, căci transcende această reprezentare, transformând-o într-un spațiu de interogație ontologică, de meditație asupra condiției umane și asupra puterii povestirii ca mod de cunoaștere, de reordonare a haosului existențial și de rezistență identitară și culturală. Obiectivul cercetării noastre nu este de a investiga în mod exhaustiv întreaga proză a lui Petru Cimpoeșu, ci de a pune în lumină importanța povestirii, în acord cu viziunea autorului conform căreia literatura nu este un simplu ornament cultural, ci o formă de „rezistență prin poveste”, valorificând câteva dintre volumele autorului, printre care *Amintiri din provincie*, *Firesc*, *Erou fără voie*, *Simion liftnicul*, *Roman cu îngeri și moldoveni*, *Celălalt Simion*, *Bărbați fără degete și alte amintiri penibile* și *Scrisori către Taisia*.

În viziunea lui Petru Cimpoeșu, miza scriitorului nu se limitează doar la procesul de creație în sine, ci se extinde la semnificațiile sociale și culturale ale poveștilor pe care le scrie. Deoarece oferă perspective noi sau critică situația actuală, scriitorul contribuie la formarea imaginației colective, povestirile fiind mai mult decât narațiuni, căci ele devin reflecții ale umanității în fața provocărilor de ordin social, existențial sau politic: „povestea devine o formă de rezistență prin cultură”¹. Scriitorul se afirmă nu numai ca martor, ci și ca protector al identității și memoriei colective² în fața unei istorii marcate de conflicte sau controverse, în măsura în care „literatura are valoarea traumelor societății care o produce”³: „Pentru Cimpoeșu, scrisul reprezintă un prilej de a contempla, interoga și, eventual, de a re-ordona lumea. El este convins că prin ficțiune, printr-o construcție livrescă ordonatoare, s-ar putea atenua entropia universală, întrucât, în universul ficțional, spre deosebire de realitatea lumii, există mereu un sens, mai mult sau mai puțin clar schițat, în funcție de talentul creatorului. Datele realului sunt investite cu însemnele ficțiunii, iar ficțiunea propriu-zisă dobândește caracteristicile realității și, astfel, diferența realitate-ficțiune se simte atenuată până la indistinție”⁴.

Astfel, originalitatea lucrării constă în explorarea viziunii scriitorului Petru Cimpoeșu asupra valorii pe care o poartă povestirea, dar și în cercetarea aplicată asupra scrierilor sale, care

¹ Petru Cimpoeșu, *Privirea îndrăgostitului (răspuns la ancheta „Cum se scrie un roman”)* în volumul *Bărbați fără degete și alte amintiri penibile*, ed. cit., p. 197.

² Mihnea Bâlcu observa că la începutul secolului al XXI-lea exista ca formulă prozaistică așa-zisa „proză a memoriei colective”, avându-i ca reprezentanți pe Petru Cimpoeșu, Dan Lungu, Radu Pavel Gheo, Florina Iliș sau Filip Florian, în articolul *Realismul etnografic. Obiect, Ideologie, formă*, în revista „Vatra”, nr. 5-6, 2021, p. 76.

³ Petru Cimpoeșu, *Tendințe în proza românească de azi*, în revista „România literară”, nr. 23-24, 2024.

⁴ Vasile Spiridon, *Efectul de Imprinting*, în revista „Vatra”, nr. 1-2, 2018, p. 125.

demonstrează această viziune particularizată, interpretând câteva dintre funcțiile povestirii (povestirea ca act de reconstrucție a sinelui, povestirea ca înțelegere a traumei, povestirea ca formă de negociere a trecutului, rostuirea prin rostire etc.), în care un rol fundamental îl joacă relația dintre realitate și ficțiune, discursul narativ propriu-zis și personajul, cărora le-am dedicat părți importante din structura capitolelor lucrării.

Din punct de vedere metodologic, lucrarea de față își propune să analizeze opera lui Petru Cimpoeșu prin intermediul unei abordări hermeneutice și pe baza unei lecturi atente, de tip close-reading, care facilitează interpretarea textelor în scopul relevării semnificațiilor și valorificării funcțiilor actului povestirii. Analiza naratologică vizează examinarea strategiilor narrative și opțiunilor formale care definesc proza lui Cimpoeșu, cu accent pe raportul dintre instanțele narrative și mecanismele de construcție a verosimilității. De asemenea, metoda tematică urmărește să identifice temele recurente precum memoria, timpul, trecutul, condiția umană, moartea, singurătatea, provincialismul, actul scrierii, condiția scriitorului și a artei etc. Contextualizarea socio-istorică propune lectura prozei lui Petru Cimpoeșu ca expresie a unui context istoric și cultural determinat (România în perioada de tranziție), analiza relevând inserțiile critice față de societate, satira socială, mecanismele de reflectare a mentalului colectiv precum și relația dintre istorie și imaginar literar. Nu în ultimul rând, pentru surprinderea vieții interioare a personajelor, se va utiliza o abordare cognitivă și psihologică, conectată la teoria răspunsului cititorului⁵ (reader-response criticism), care subliniază importanța cititorului în înțelegerea personajelor. Pe măsură ce se citește textul, ghidat de principiul „lecturii pentru personaj” („read for character”⁶), pas cu pas, cititorul colectează informații legate de personaj și formează un „model mental al personajului”, un fel de „dosar mental”, pentru fiecare personaj.

Structura capitolelor lucrării urmează cursul temelor principale pe care le abordează Petru Cimpoeșu în cărțile sale, precum și ideile care denotă o preocupare constantă în meditațiile sale, problemele esențiale care deschid subiecte de reflecție în operele sale.

Astfel, primul capitol *Biografie și literatură* explorează teme precum relația dintre real și ficțional, dintre timp și memorie, nevoia de biografie în opera literară, problema autenticității și ficționalizarea biografiei, abordate atât la nivel teoretic cât și analitic, cu trimitere către scriitori, filosofi, critici și teoreticieni străini, dar și spre o serie de critici români. Toate aceste conceptualizări și deschideri analitice examinează opera lui Cimpoeșu în relație cu perioada publicării cărților sale, perioada tranziției postcomuniste, cu generația '80 și cu mișcarea postmodernistă.

⁵ Wolfgang Iser, *Actul lecturii. O teorie a efectului estetic*, Editura Paralela 45, Pitești, 2006.

⁶ Uri Margolin, *Character*, în David Herman, *The Cambridge Companion to Narrative*, Editura Cambridge University Press, Cambridge, 2007, pp. 66-79.

În acest sens, subcapitolul *Petru Cimpoeșu. Literatura tranziției* propune o schiță biobibliografică și perspectivele criticilor sau colegilor de generație legate de încadrarea scriitorului într-o anumită perioadă istorică, o anumită generație de scriitori sau într-un curent literar. Chiar dacă scriitorul nu își asumă în mod programatic apartenența la curente sau mode, mărturisind că ideologia optzecistă, textualismul sau postmodernismul românesc i-au rămas străine, nu putem ignora umorul și ironia prin care dirijează ca un maestru intertextualitatea și valorile parabolei ce nu pot să nu trădeze specificul unui postmodernist. Cu toate acestea, Alex Goldiș îl cataloghează drept un „ultim optzecist”⁷, considerând că ceea ce îl individualizează pe Cimpoeșu este modul în care reușește să transforme intertextul filozofic sau științific într-o armă satirică redutabilă. Sanda Cordoș⁸ și Bianca Burța-Cernat⁹ îl consideră un reprezentant al tranziției postcomuniste, romanele sale întrunind o „literatură a schimbării”¹⁰, iar Cătălin Sturza îl recomandă drept un autor situat la intersecția paradigmelor, care reușește să depășească prin parodiare eclectismul postmodern, considerând că „«generația de creație» a lui Petru Cimpoeșu este generația 1990”¹¹.

Subcapitolul *Coeficient de biografie – amintiri aproape uitate* își propune să exploreze gradul de implicare biografică în proza lui Petru Cimpoeșu, pornind de la declarațiile explicite ale autorului și de la scrierile sale cu caracter memorialistic. Analiza pornește de la constatarea că realitatea personală constituie o sursă constantă de inspirație pentru Cimpoeșu, fapt confirmat atât de declarațiile sale în interviuri și prefețe, cât și de volume precum *Amintiri uitate, amintiri deghizate*¹² și *Bărbați fără degete și alte amintiri penibile*.

Subcapitolul *Scrierea ca reconstrucție a biografiei. Jocul dintre memorie și ficțiune* are în centru romanul *Erou fără voie*, care pornește, la rândul său, de la un accident real petrecut în perioada în care autorul activa ca profesor-inginer la Liceul „George Bacovia” din Bacău (actualul Colegiu „Ferdinand”). Este „un roman teoretizant, relevant pentru înțelegerea concepției lui Cimpoeșu despre scris [...] un text voit alambicat, pe mai multe voci, în care ceea ce contează cu adevărat nu e narațiunea propriu-zisă, ci pasajele cu miză teoretică”¹³.

⁷ Alex Goldiș, *Elegie pentru optzecism*, în revista „Cultura”, nr. 186, 14.08.2008.

⁸ Sanda Cordoș, *Lumi din cuvinte. Reprezentări și identități în literatura română postbelică*, Editura Cartea Românească, București, 2012, p. 133.

⁹ Bianca Burța-Cernat, *O tranziție devenită istorie, dar o temă de actualitate*, în revista „Observator cultural”, nr. 877, 2017.

¹⁰ Roxana Ghiță, *Poetica și poietica Revoluției. De la romantism german la anul 1989 în romanul din România și Germania*, Editura Muzeul Național al Literaturii Române, București, 2013, p.83.

¹¹ Cătălin Sturza, *Două forme productive în anii 1990 și 2000: eclectismul postmodern și autoficțiunea*, în revista „Caiete critice”, nr. 11 (373), noiembrie 2018, p. 45.

¹² Petru Cimpoeșu, *Amintiri uitate, amintiri deghizate*, manuscris necomercializat, primit în format digital din partea autorului, p. 6.

¹³ Adrian Jicu, *Outsiderul – Revanșa provinciei*, în revista „Vatra”, nr.1-2, 2018, p. 99.

Erou fără voie este un roman simbolic pentru relația dintre memorie, ficțiune și actul scrierii, subliniind cum procesul literar poate deveni un instrument de deformare a realității în numele expresivității artistice, este un roman despre însăși natura povestirii și a ficțiunii. Conflictul dintre Boris și Sandu devine emblematic pentru tensiunea dintre adevărul trăit și estetica literară, dintre memoria fragilă și tentația fabulației, condiția scriitorului, aflat între fascinația creației și constrângerea etică a adevărului, iar mecanismul narațiunii în ramă accentuează această reflecție metatextuală, punând sub semnul întrebării statutul de autenticitate al oricărui text.

Construcția narativă stratificată include un roman în interiorul altui roman. Povestea-cadru se prezintă sub forma unei corespondențe epistolare între două personaje: naratorul-personaj C.N. și destinatarul său, Petru Cimpoeșu. Numele autorului real, Petru Cimpoeșu, este subtil integrat în lumea ficțională, transgresând limitele dintre realitate și text. Astfel, autorul devine personaj, iar mai târziu, printr-un joc metanarativ, și narator, atribuindu-i-se rolul unui creator secundar, care, în mod semnificativ, lucrează la scrierea propriului roman, marcând, prin suprapunerea intenționată de roluri, complexitatea raportului dintre creator, operă și ficțiune, dar și a jocului identitar între autor, narator și personaj

Capitolul al doilea, *Narațiune. Narativitate. Naratologie*, își propune să evidențieze câteva particularități ale construcției narative în proza lui Petru Cimpoeșu. Prima secțiune a capitolului, intitulată *Fundamentări teoretice*, reunește principalele contribuții din domeniul naratologiei, clarificând concepte ale teoriei narațiunii precum narațiunea, personajul, dinamica și tensiunea narativă și arcul narativ.

Secțiunea a doua, *Structuri și dinamici narative în proza lui Petru Cimpoeșu*, examinează particularitățile narative ale textelor autorului, relevând modurile în care povestirea devine o formă de rezistență culturală, un exercițiu de autocunoaștere și, adesea, un act reflexiv asupra condiției scriitorului. De asemenea, se va analiza raportul dintre instanțele narative (prezența autorului ca personaj), dinamica povestirii, precum și locul aparte al prozei scurte în ansamblul operei sale.

Subcapitolul *Condiția scriitorului – rezistența prin poveste* prezintă viziunea scriitorului asupra menirii creatorului de operă literară. Condiția scriitorului este aceea a unei ființe amfibii, făcută să trăiască în altă lume, dar silită să reziste în această lume. În viziunea lui Petru Cimpoeșu, singura cale a scriitorului de a supraviețui în strâmtoarea impusă de granițele celor două lumi este „rezistența prin poveste”. *Îndrăgostirea* se dovedește a fi condiția primordială a scrierii, privirea îndrăgostitului, în acești termeni, fiind izvorâtă din ceva mult mai adânc decât cuvintele. Scriitorul e portretizat ca un creator pasionat, pentru care actul scrierii nu e o vocație, ci un fel de a fi al lui Eros. Prin forța narativului, poveștile devin un mod de a păstra autenticitatea și de a conferi sens existenței, salvând omul nu ca specie, ci ca esență. Astfel, rolul scriitorului rămâne de a fi vocea conștiinței unui popor și reperul său moral, atâta timp cât continuă rezistența prin poveste.

Acest subcapitol, precum și următorul - *Scrierea ca nevoie de clarificare* explorează volumul *Bărbați fără degete și alte amintiri penibile* și cuprinde narațiuni aflate la granița dintre realitate și ficțiune, având identitate literară hibridă. În acest volum, o mostră a maturității estetice a autorului, explorarea vieții interioare și reflecția teoretică despre literatură se întâlnesc într-o formă narativă de o remarcabilă inventivitate. Textul introductiv, intitulat *Cu inimă bună*, reprezintă o mărturie a modului său de a gândi, dar și o cale de revizuire, de autoanaliză și de clarificare a propriilor concepții și preocupări asupra condiției scriitorului. De asemenea, limpezește unele dintre temele recurente ale scriitorului: memoria, recursul la autobiografie și orientarea poveștilor către reconstituirea propriului trecut.

Unul dintre textele volumului, intitulat *Povestea vorbeii – alta* propune o reflecție diacronică asupra destinului cuvântului și asupra funcției limbajului, dar și a conștiinței și a gândirii ce își are rădăcinile în logos. „Cărturarul în general și scriitorul (dacă vrei, în sensul de scrib) în mod special au avut dintotdeauna rolul de custode și depozitar al valorii de întrebuințare a cuvintelor”¹⁴. Scriitorul reprezintă nu doar un creator de lumi ficționale în sens estetic, ci un garant al continuității semnificante, într-un univers în care sensul pare să fie evacuat în favoarea eficienței simbolice.

Un alt subcapitol vizează implicarea *autorului ca personaj*, evidențiată în romanul *Erou fără voie*, în care autorul își asumă un rol aparte, transfigurându-se ca personaj în propria operă. Intervenția autorului ca personaj face ca textul să devină o metanarațiune în care centrul de greutate al textului se deplasează de la povestea propriu-zisă către mecanismele narrative prin care aceasta este construită și reflectată, incluzând inserții evidente de teorie literară. Un alt aspect prin care se face prezența autorului în text este autoreflexivitatea. Petru Cimpoeșu nu se limitează la rolul tradițional al autorului absent, ci intervine direct în epilog ca personaj-narator, asumând simultan multiple instanțe narrative (autor, narator, personaj).

În capitolul al treilea, *Arta și funcțiile povestirii*, cercetarea își deplasează interesul înspre evidențierea calității de povestitor a lui Petru Cimpoeșu și a funcțiilor pe care actul povestirii îl joacă în proza sa. Primele două subcapitole, *Povestea ca arhitectură a existenței* și *Dinspre haos spre poveste: Povestea ca simulare existențială* prezintă povestea ca esența modului în care înțelegem realitatea, căci ea oferă un cadru comprehensibil pentru experiențele umane. Mintea umană funcționează narativ, fiind incapabilă să suporte lipsa de sens. Astfel, creierul „inventează” povești pentru a explica realitatea (Michael Gazzaniga numește mecanismul neuronal care impune un fir narativ acolo unde nu există ordine „interpretul”¹⁵ - un povestitor insașiabil care caută

¹⁴ Petru Cimpoeșu, *Povestea vorbeii – alta*, în volumul *Bărbați fără degete și alte amintiri penibile*, Editura Polirom, București, 2019, pp. 83-84.

¹⁵ Michael Gazzaniga, „Forty-Five Years of Split-Brain Research and Still Going Strong”, *Nature Reviews Neuroscience*, Vol. 6, 2008, pp. 653-659.

neconținut să explice, să lege, să înțeleagă, iar Jonathan Gottschall identifică în acest proces ceea ce el numește „sindromul Sherlock Holmes”¹⁶ – modelul detectivului).

Subcapitolul *Povestășul: Depozitarul memoriei colective și liantul comunității* relevă imaginea povestitorului autentic exemplificată prin figura povestășului¹⁷, cel mai important membru al comunității Los Machiguengas. Mario Vargas Llosa, fascinat de această structură culturală, subliniază că povestășul transmite prin cuvânt nu doar faptele, ci și emoțiile, înțelepciunea, misterul existenței, este figura naratorului-înțelept, a celui care conservă memoria colectivă și leagă comunitățile prin intermediul poveștilor.

Subcapitolul *Rostuire prin rostire* conturează modul în care Petru Cimpoeșu pare să resusciteze ceea ce Walter Benjamin numea „înțelepciunea povestitorului”¹⁸ – o capacitate de a acorda sens fragmentului, de a reda specificul efemerului fără a-l banaliza. În această cheie, naratorul său devine mai mult decât un cronicar ironic al absurdului cotidian: el este o figură intermediară între autor și lector, un agent narativ care mediază în mod creator între realitate și text. În proza sa asistăm la emergența unei instanțe narrative hibridizate, apropiate de ceea ce Mario Vargas Llosa numea povestășul – o voce ficțională autonomă, care reunește capacitatea de a spune povești cu aceea de a le trăi din interior o „plăcere de a rost(u)i lumea în/ prin cuvânt”¹⁹.

Următoarele subcapitole prezintă câteva funcții ale povestirii în romanele lui Petru Cimpoeșu. Romanul *Scrisori către Taisia* dezvăluie povestirea ca act de reconstrucție a sinelui, povestirea ca înțelegere a traumei și povestirea ca formă de negociere a trecutului. În acest roman, Petru Cimpoeșu construiește o narațiune epistolară în care povestirea devine mai mult decât o simplă confesiune retrospectivă – este un act hermeneutic, un efort al protagonistului de a reconstitui un trecut nesigur, de a negocia între ceea ce a fost și ceea ce poate fi înțeles sau reinventat prin cuvinte. Întreaga construcție narativă este susținută de o formă epistolară, care situează romanul într-o zonă de interferență între jurnal intim, autoanaliză dar și storytelling sau arta povestirii.

Naratorul, prin scrisorile sale către Taisia, pare să își întemeieze propria identitate, nu doar pe baza evenimentelor trăite, ci mai ales prin povestirea acestora, devenind un „povestăș” aflat într-un proces continuu de interpretare. Reflecția asupra trecutului devine un act de analiză existențială, în care protagonistul nu doar își rememorează trăirile, ci încearcă să le decodifice, să le justifice și să le înțeleagă prin prisma unei maturități tardive.

¹⁶ Jonathan Gottschall, *Animalul povestitor. Cum ne fac poveștile oameni*, traducere din limba engleză de Smaranda Nistor, Editura Vellant, București, 2019.

¹⁷ Mario Vargas Llosa, *Povestășul*, traducere din spaniolă de Coman Lupu, Editura Humanitas Fiction, București, 2020.

¹⁸ Walter Benjamin, *The Storyteller: Reflections on the Works of Nikolai Leskov*, in *Illuminations*, translated by Harry Zohn, Schocken Books, New York, 1969.

¹⁹ Iulian Boldea, *Reinventarea ficțiunii*, în revista „Vatra”, nr. 1-2, 2018, p. 102.

Această reinterpretare a trecutului este un mecanism fundamental al storytelling-ului, în care actul de a spune o poveste devine cu un proces de (re)modelare a sinelui. Astfel, *Scrisori către Taisia* se apropie de modelul unei confesiuni transformatoare, în care experiența personală capătă valențe colective, iar „spunerea poveștii” echivalează cu o reconstituire a sinelui afectiv și moral, atingând „problema mecanismelor memoriei și ale uitării. Pentru Cimpoeșu, scrisul este «o anticipare a trecutului», o formă de a-ți negocia devenirea de peste timp”²⁰. Protagonistul este un povestitor care transmite, dincolo de evenimente, o întreagă experiență de viață, formată într-un context istoric, un storyteller al propriei existențe, dar și un martor al unui timp istoric distinct. Pe măsură ce se expune narațiunea, cititorul descoperă nu doar fragmente dintr-o biografie personală, ci pătrunde în dilemele unei generații întregi. Frica de viață, nevoia de adaptare, pasivitatea ca strategie de supraviețuire și raportarea tensionată la ideea de destin devin teme recurente în scrisorile protagonistului. Protagonistul își reevaluează experiențele, conferindu-le un caracter aproape ficțional, unde ceea ce s-a întâmplat cu adevărat contează mai puțin decât structura narativă pe care i-o atribuie. Aceeași perspectivă este articulată și de Jonathan Gottschall în *Animalul povestitor*, unde argumentează că ființele umane sunt determinate de poveștile pe care și le spun despre ele însele. „Nu este limpede, deci, dacă *vocația de nefericit mediocru* i-a fost atribuită protagonistului sau și-a creat-o singur”²¹. Petru Cimpoeșu oferă o întruchipare literară a acestei perspective, sugerând că trecutul devine inteligibil abia prin actul narativ. În romanul său, experiența trăită capătă consistență ontologică doar în momentul în care este pusă în cuvinte, transformată într-un discurs retrospectiv.

O altă funcție a actului de povestire – de a da coerență haosului se evidențiază în romanul *Firesc*, în care procesul scrierii se dovedește a fi un instrument de cunoaștere de sine. Prin romanul *Firesc*, Petru Cimpoeșu ilustrează simbioza în care trăiește omul cu haosul din viața lui, ca și cum o astfel de existență ar fi „firească”. Protagonista romanului, tânăra Iunia Poenaru, încearcă să dea coerență vieții sale, creând cu stângăcie un jurnal în care cuvintele nu reușesc să surprindă profunzimea ideii. Într-un mediu abject și pe fondul unei familii destrămate, Iunia nu are capacitatea de a-și găsi calea, dar procesul scrierii, inițiat întâmplător, îi oferă o putere nebănuită de a scrie povestea, care, până la urmă, îi dă o formă de coerență haosului.

Am numit acest fragment al lucrării *Povestirea care dă coerență haosului* tocmai pentru că această luptă a căutării, acest efort al găsirii exprimării, sacrificiu în procesul scrierii, nu este unul iluzoriu, căci actul scrierii are efect formator asupra celui care scrie, iar necunoașterea inițială este chiar primul pas necesar pentru cunoașterea de sine. Constantin Noica alege să numească acest fenomen o bucurie a necunoașterii, cei în mintea cărora cunoașterea și certitudinea domină, fiind

²⁰ Adrian Jicu, *Petru Cimpoeșu – scrisori din comunism*, în revista „Vatra”, nr. 10-11, 2022, p. 146.

²¹ Senida Poenaru, *Carpe diem*, în revista „Vatra”, nr. 10-11, 2022, p. 150.

marcați de amnezia tristeții, fără a avea habar că adevărata bucurie vine din parcursul drumului spre cunoaștere prin scris, respectiv prin povestit: „Cîtă tristețe trebuie să fie în inima celor care, începînd să scrie o carte, știu tot ce vor spune acolo! Un om care nu învață nimic făptuind, e un surd punînd întrebări al căror răspuns îl știe; e un turist modern plecînd să vadă peisajele cu aceiași ochi cu care le văzuse acasă fotografiile”²². Astfel, prin faptele consemnate, omul se „înfăptuiește”. În cuvintele lui Noica, „făptuind” omul învață și se învață pe sine. Scriind cartea, omul se situează în „devenire”, iar rostindu-și povestea, omul se cunoaște.

Al patrulea capitol al lucrării, *Lumile personajului* este dedicat explorării personajului literar în proza lui Petru Cimpoeșu și urmărește o investigare a modului în care autorul construiește, dezvoltă și nuanțează personajele. Pornind de la ideea că personajul este un *om de cerneală*, iar „ca să găsească un răspuns în sufletul oamenilor, literatura trebuie să vorbească despre oameni, să creeze oameni”²³, capitolul propune o cercetare a personajului ca punte simbolică între universul ficțional și trăirea autentică a cititorului, o construcție simbolică ce depășește simpla ficțiune și devine un vehicul pentru explorarea condiției umane. Titlul capitolului *Lumile personajului*, nu putea fi pus în analogie decât cu un studiu amplu asupra personajului – *Lumea personajului*, de Vasile Popovici, care „îndărătul personajelor îl caută și îl găsește pe om”²⁴.

Greutatea pe care personajele o poartă este de a fi o oglindire a profilurilor psihologice umane reale, de a fi privite ca *ființe posibile* oferind, așadar, cititorilor posibilitatea de a se regăsi și de a se înțelege în diferitele lor experiențe. Datorită ideilor școlii de teorie a răspunsului cititorului (reader-response criticism²⁵), care a fost istoric limitată în timp, dar influentă, se observă o importanță acordată rolului cititorului în înțelegerea personajelor literare.

În ceea ce privește personajul văzut ca o construcție bazată pe text sau imagine mentală în mintea cititorului, abordarea cognitiv-psihologică consideră personajele ca fiind modele mentale bazate pe text ale unor indivizi posibili, construite în mintea cititorului în timpul procesării textului, ghidat de principiul „lecturii pentru personaj” („read for character”²⁶) și formând un „model mental al personajului”, un fel de „dosar mental”, pentru fiecare personaj pe parcursul procesului de lectură. Alan Palmer (*Fictional Minds*), propune o examinare nuanțată a proceselor prin care sunt (re)configurate și înțelese mințile ficționale, o relectură inovatoare a relației dintre acțiune și personaj, operând o inversare a paradigmei aristotelice tradiționale care privilegia acțiunea în detrimentul personajului. În viziunea sa, personajul devine polul de gravitație narativă, iar

²² Constantin Noica, *Jurnal Filozofic*, Editura Humanitas, București, 1990, p. 101.

²³ Hertha Perez, *Ipostaze ale personajelor în roman*, Editura Junimea, Iași, 1979, p. 8.

²⁴ Liviu Ciocârlie, în observația lui (pe coperta studiului) despre studiul lui Vasile Popovici, *Lumea personajului*, Editura Echinox, Cluj-Napoca, 1997.

²⁵ Wolfgang Iser, *Actul lecturii. O teorie a efectului estetic*, Editura Paralela 45, Pitești, 2006.

²⁶ Uri Margolin, „Character”, în David Herman, *The Cambridge Companion to Narrative*, Editura Cambridge University Press, Cambridge, 2007, pp. 66-79.

interioritatea sa, reprezentată prin gânduri, intenții, percepții și rețele mentale distribuite, constituie fundamentul atât structural, cât și afectiv al textului narativ²⁷.

Subcapitolul *Tipologii existențiale în proza lui Petru Cimpoeșu* surprinde personajele lui Petru Cimpoeșu construite în urma unei observații sociale atente, filtrate printr-o privire ironică, adesea necruțătoare, care surprinde spectacolul deopotrivă grotesc, ridicol și absurd al societății românești (post)comuniste. Deși profund ancorate în realitățile autohtone, aceste figuri narrative trimit, prin detalii subtile și printr-o meditație implicită asupra condiției umane, la un orizont global de referință, în care individul post-totalitar se confruntă cu acel „vid axiologic” al lumii de dinainte și de după ideologii. Dan Perșa recunoaște în Cimpoeșu un autor care își cercetează atent și își iubește grijuliu personajele, căci, înainte de a fi scriitor, este un *om*, împlinind complet menirea scriitorului – în sensul oferit de Paul Vincius – „scanarea sufletului omenesc”. Prin urmare, esența persoanei Petru Cimpoeșu e umanitatea, nu rolul de scriitor, prin care opera sa – cu „oameni-personaj”²⁸ – capătă valoare.

Personajele sale - marcate de inadecvare, confuzie, marginalitate - sunt reflexii ale unei societăți aflate în tranziție nu doar politică, ci și ontologică. Fie că e vorba de Iunia Poenaru – care trăiește drama neputinței de a găsi firescul în existența ei, de Simion liftnicul - un potențial Mesia într-o scară de bloc, sau de naratorul din *Scrisori către Taisia*, care își caută trecutul afectiv și sensul într-o lume a colapsului simbolic, aceste personaje devin vehicule ale *detabuizării*²⁹. Ele nu doar demitizează trecutul comunist, ci și interoghează prezentul în toată ambiguitatea lui: religioasă, morală, ideologică. „Dincolo de poveștile fiecărui protagonist al romanelor sale, spuse cu mult umor și îngăduință pentru ratare, Petru Cimpoeșu explorează modul particular în care aceștia se integrează în lume, felul în care interpretează evenimentele și deciziile pe care le iau”³⁰.

Subcapitolul *Oameni mici în vremuri mari: personajul în fața istoriei* surprinde felul în care Petru Cimpoeșu construiește în romanul *Simion liftnicul* personaje aparent banale, dar reprezentative pentru o epocă marcată de schimbări, tulburări sociale și dezorientare colectivă. Contextul istoric din România nu doar traversează viețile personajelor, ci le modifică profund reperele, valorile și comportamentele. Tensiunea dintre micro-existența anonimă și macro-contextul istoric ilustrează cum individul postcomunist, înstrăinat și debusolat, este adesea redus la o simplă funcție de supraviețuire în fața unei realități ce pare a-i scăpa din mână. Personajele lui

²⁷ Alan Palmer, *Fictional Minds*, Editura University of Nebraska Press, United States of America, 2004, p. 5 (citatul original: „Narrative fiction is, in essence, the presentation of fictional mental functioning. [...] If I am right, then it follows that the study of the novel is the study of fictional mental functioning and also that the task of theorists is to make explicit the various means by which this phenomenon is studied and analyzed.”).

²⁸ Dan Perșa, *Povești cu P.C.*, în revista „Vatra”, nr. 1-2, 2018, p. 97.

²⁹ Sanda Cordoș, *România în romanul actual*, în volumul *Starea prozei. Zilele prozei la Cluj*, ediția a doua, 16-17 octombrie 2008, coordonator Irina Petraș, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2008, p. 130.

³⁰ Georgeta Moarcăș, *Miturile lumii postdecembriste*, în revista „Vatra”, nr. 1-2, 2018, p. 125.

Cimpoeșu – fie că este vorba de bătrânul cizmar transformat în lider spiritual, fie de Pelaghia, de Vasile sau de domnul Ion – sunt figuri caricaturale, dar nu lipsite de tragism, care cristalizează în gesturi cotidiene întreaga neliniște a unei societăți în tranziție.

Simion liftnicul propune o miniaturizare alegorică a României postdecembriste, în care blocul devine scena unei drame colective, iar personajele – exponenți ai unei mase amorfe – sunt supuse atât presiunii evenimentelor istorice, cât și propriei incapacități de a se adapta sau de a înțelege cu adevărat schimbările. Tocmai prin această prismă, romanul depășește granițele literaturii naționale și devine universal, așa cum demonstrează receptarea sa favorabilă în spațiul ceh, unde cititorii s-au identificat cu experiențele similare ale unei tranziții postcomuniste

Același roman evidențiază poziția *personajului în fața spiritualității*. Dincolo de numele personajelor, cele mai multe împrumutate de la sfinți sau luate din Biblie, sau de scenele cu trimitere la Vechiul Testament, aura creștină înglobează întreg romanul. Se observă, dincolo de stilul ironic al autorului, ori de ludicul intertextualității, viziunea și atitudinea autorului față de o lume incapabilă să distingă moralitatea și valorile, într-un mediu marcat de carențe morale

Această scară a blocului ce găzduiește personajele romanului este, folosind metafora Sandei Cordoș, o „scară a păcătoșilor”³¹, întrucât fiecare locatar trăiește împăcat și în acceptare a păcatului care îi este slăbiciune, creându-li-se astfel o falsă imagine pozitivă despre sine: „Simion de la asta a plecat, e punctul de pornire al cărții: relația omului individual cu Dumnezeu. [...] O lectură cât de cât atentă ar arăta că teza cărții este aceasta, chiar o spune un personaj: dacă sfinții ar trăi la bloc, atunci blocul ar deveni mănăstire. Este o soluție spirituală la criza societății contemporane, aceea de a ne aminti că suntem datori lui Dumnezeu cu ceva”³².

Subcapitolul *Personajul în fața propriei conștiințe* îl are în centru pe Adrian Doltu, protagonistul romanului *Scrisori către Taisia*, o scriitură aproape testamentară, de autoscopie târzie, lucidă, adesea dureroasă. Cimpoeșu construiește un protagonist care se privește din exterior, cu o luciditate aproape distructivă, demascându-și propriile limite emoționale, relația sa cu dorința și afecțiunea, propriile mecanisme de apărare sau vulnerabilități, ca urme ale traumei transgeneraționale³³. Romanul „aduce în prim-plan cazul unui bărbat care-și face bilanțul la senectute și nu iese prea bine. Nici el, nici epoca pe care a traversat-o”³⁴. Adrian Doltu, protagonistul romanului, se conturează ca un intelectual marginalizat, ajuns la apusul existenței, un fost profesor de limba română dintr-un orașel de provincie, reconvertit ulterior în ziarist, recent pensionat, purtând semnele unei vieți consumate mai curând în registrele eșecului decât ale

³¹ Sanda Cordoș, *Scara păcătoșilor*, în revista „Vatra”, nr. 11-12, 2003.

³² Un Cristian, *Petru Cimpoeșu: „Sînt un om de stînga, adică trăiesc din salariu”*. Partea a doua din Formula 1 – chat cu scriitori români, organizată de Observator cultural, în revista „Observator cultural”, nr. 431, 2008.

³³ Mihaela Vancea, *Traume transgeneraționale*, în revista „Vatra”, nr. 10-11, p. 155.

³⁴ Bogdan Crețu, *Anul literar 2021 în proză*, în revista „Observator cultural”, nr. 1092, 2022.

împlinirii. E un personaj aflat în pragul retragerii – un om matur, pensionat, confruntat cu vidul identitar post-profesional, care își sondează propriul infern interior cu o sinceritate dezarmantă. Biografia sa este stigmatizată de multiple forme ale eșecului: accidentul în urma căruia rămâne cu un picior protezat (motiv recurent în opera lui Petru Cimpoeșu, reluat și în cazul unor personaje din romanul de tinerețe *Erou fără voie*), iubirile ratate, relațiile destrămate și sentimentul unei existențe derulate în gol, crescând într-o familie marcată de apartenența la sistem, cu o figură paternă impozantă – un fost activist de partid care și-a clădit identitatea pe temeiurile fragile ale unei epoci adânc ideologizate.

În toată această poveste de reconstrucție a sinelui, Taisia devine mai mult decât un destinatar epistolar, ea este un pol afectiv constant, un simbol al alterității ideale, al posibilității regăsirii unui eu pierdut, odată cu ea, în propriul trecut. Ea este martorul tăcut al încercării eului de a-și accepta propria viață trecută („Îți scriu ca să-mi îmblânzesc trecutul – apoi să-l uit”; „am ajuns un bătrân de care nimeni nu are nevoie beteag, mohorât, suspicios și pe bună dreptate antipatic”³⁵).

În demersul de analiză a operei lui Petru Cimpoeșu, am considerat necesară includerea unui capitol dedicat receptării critice, care oferă o privire de ansamblu asupra modului în care proza acestuia a fost receptată de către critica literară și instituțiile culturale. Prin urmare, ultimul capitol, *Receptare critică*, structurat în două secțiuni, *Merite. Premii și Opinii critice*, nu își propune o inventariere exhaustivă a tuturor reacțiilor, aprecierilor sau distincțiilor primite de autor, ci urmărește să surprindă cele mai relevante momente, recunoașteri și voci critice care au contribuit la configurarea imaginii publice și literare a lui Petru Cimpoeșu în spațiul cultural și literar românesc.

Prozator, publicist, membru al Uniunii Scriitorilor din România, filiala Bacău, din anul 1990, Petru Cimpoeșu activează intens după 1990 în jurnalistica din Bacău ca redactor la săptămânalele „Moldova” și „Opinia băcăuană”, apoi este colaborator la „Monitorul de Bacău”. În 1997 devine director adjunct al Teatrului Municipal „Bacovia”, între anii 1998 și 2006 este angajat al companiei PETROM, iar în perioada 2006-2017, director al Direcției Județene pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Bacău³⁶. De asemenea, Cimpoeșu devine colaborator constant al unor prestigioase reviste literare românești, precum „Tribuna”, „Familia”, „Vatra”, „Vitriliu”, „Convorbiri literare”, „Contrapunct”, „Cartea”, „Arc”, „Apostrof”, „Ateneu”, „Aurora”, „Cronica”, „Deșteptarea”, „Caiete botoșănene”, „Discobolul”, „România literară”,

³⁵ Petru Cimpoeșu, *Scrisori către Taisia*, ed. cit., p. 261.

³⁶ *Scriitori vasluieni de odinioară și de astăzi – membri ai Societății Scriitorilor Români/ Uniunii Scriitorilor din România* – Dicționar biobibliografic, coordonator Liliana Moga, Biblioteca Județeană „Nicolae Milescu Spătarul” Vaslui, p. 47 (https://www.bjvaslui.ro/files/publicatii/BT_Scriitori%20vasluieni_dictionar.pdf).

„Sinteze”, „Suplimentul de cultură”, „Steagul roșu”, „Bucovina literară” și „Tomis”, consolidându-și astfel prezența semnificativă în spațiul literar autohton.

Totodată, este remarcabilă prezența numelui său în antologii și dicționare: *Generația '80 în proza scurtă*, Pitești, editura Paralela 45, 1998; *Bacăul literar*, dicționar, Eugen Budău, Iași, editura Universitas XXI, 2004; *Dicționarul general al literaturii române C/D*, coordonator general Eugen Simion, editura Univers Enciclopedic, 2004; *Univers cultural și literar vasluian*: Dicționar, Ioan Baban, Iași, PIM, 2008; *Ateneul scriitorilor*, Bacău, 2008; *Sub semnul lui Bacovia: antologie pentru „mâine și mai mâine”*, ediție îngrijită de Costin Calistrat, Bacău, 2015 ș.a.

Din mărturiile autorului aflăm că primul semn al aprecierii creațiilor sale se sincronizează cu „ieșirea” sa în lumea literară, la prima ediție a Festivalului literar „Mihail Sadoveanu”, în 1981, când câștigă un premiu simbolic, în următorul an al festivalului luând chiar marele premiu³⁷. De-a lungul anilor este onorat cu diferite premii și distincții: Premiul Asociației Scriitorilor din Iași pentru volumul de debut *Amintiri din provincie* (1983); Premiul U.T.C. pentru romanul *Firesc* (1985); Premiul Asociației Scriitorilor din Iași pentru *Erou fără voie* (1994); Premiul revistei „Cuvântul”, Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor din România și Premiul Magnesia Litera – cartea anului în Cehia și cea mai bună traducere în limba cehă a romanului *Simion liftnicul. Roman cu îngeri și moldoveni* (2001); Premiul pentru proză al revistei „Observator cultural” (2006), Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor din România (2006).

În anul 2007 este ales câștigător al Premiului Național de Proza „Ziarul de Iași” pentru romanul *Christina Domestica și Vânătorii de suflete*. Un reper important în validarea valorii literare a operei sale îl constituie Premiul pentru Proză, decernat în cadrul Zilelor Culturii Călinesciene de la Onești în anul 2012. De asemenea, un Premiu de Excelență fost acordat lui Petru Cimpoeșu în cadrul Galei Premiilor Revistei „Ateneu”³⁸, desfășurată la „Teatru Fain” din Bacău, eveniment care s-a desfășurat în anul 2022, sub egida Bac-Fest. Aprecierea exegeților față de scriitor a fost demonstrată și în anul 2023, când i-a fost acordat Premiul național pentru proză „Ion Creangă”, *Opera Omnia*. Un moment semnificativ în traseul receptării operei lui Petru Cimpoeșu îl constituie transpunerea cinematografică a romanului *Firesc* (1985). Adaptarea pentru ecrane, realizată de regizorul Hadrian Marcu sub titlul *Un om la locul lui*³⁹ din 2018, marchează o confirmare a potențialului narativ și simbolic al scrisului cimpoeșian dincolo de granițele literaturii.

³⁷ *În plan literar, cred că am primit mai mult decât meritam*, interviu consemnat de Violeta Moșu, în revista „Apostolul”, martie 2023 (<https://www.slineamt.ro/apostolul/cronica-literara/in-plan-literar-cred-ca-am-primit-mai-mult-decat-meritam/>).

³⁸ *Colocviile și Premiile Revistei Ateneu – 2022*, în revista „Ateneu”, Anul 59, nr. 637, septembrie 2022, p. 12.

³⁹ *Film: Un om la locul lui la Festivalul de la San Sebastian*, articol publicat pe pagina Institutului Cultural Român (<https://www.icr.ro/roma/film-un-om-la-locul-lui-la-festivalul-de-la-san-sebastian-8836>).

Capitolul prezintă receptarea a numeroși comentatori, printre care: Nicolae Manolescu, Radu G. Țeposu, Paul Cernat, Daniel Cristea-Enache, Mircea Iorgulescu, Iulian Boldea, Alexandru Cistelean, Alex Goldiș, Andrei Terian, Bogdan Crețu, Vasile Dan, Victor Munteanu, Val Condurache, Ioan Holban, Radu-Ilarion Munteanu, Cosmin Borza, Eugen Budău, Sanda Cordoș, Luminița Marcu, Bianca Burța-Cernat, Cătălin Sturza, Carmen Mușat, Claudiu Turcuș, Marius Miheț, Adrian Jicu, Adrian G. Romila, Nicoleta Cliveț etc. Receptarea bogată și atenția pe care proza lui Petru Cimpoeșu a atras-o din partea numărului considerabil de critici literari contribuie la conturarea profilului său literar distinct și confirmă relevanța și vitalitatea unei opere cu un loc solid, care continuă să genereze interes în peisajul literaturii române contemporane.

Concluzionând, lucrarea de față a urmărit evidențierea valorii și funcțiilor artei narative, prin prisma operei lui Petru Cimpoeșu, un autor care oferă nu doar o frescă a societății românești postcomuniste, ci și o reflecție asupra condiției umane și a rolului povestirii în construirea sensului. Lectura textelor sale relevă o literatură în care realul și imaginarul coexistă fertil, în care umorul se împletește cu gravitatea, iar ficțiunea devine o formă de rezistență spirituală și culturală.

În acest sens, considerăm că proza lui Petru Cimpoeșu ilustrează cu forță convingătoare o apologie a narațiunii, în acord cu crezul său artistic, formulat limpede și expresiv într-un fragment revelator, care sintetizează atât temeiurile cercetării de față, cât și convingerea profundă că literatura, și implicit narativul, este o formă de cunoaștere și salvare: „deși avem, crede Petru Cimpoeșu, mai mulți autori de roman decât cititori de romane, deși statutul social al literaturii a căzut dramatic, rolul scriitorului continua să rămână esențial: el este un «custode al imaginarii colective», un «mesager al acelei realități la care nici formulele matematice și nici speculația filozofică nu vor reuși vreodată să ajungă». Cu tot scepticismul său, nedramatizat însă, autorul crede că fără literatură nu se poate, că ficțiunea explică lumea, că ea dă semnificație realității. De aceea, «rezistența prin poveste» nu este doar salvatoare, ci și obligatorie. Chiar dacă nu pare, lumea are nevoie de ficțiuni exemplare”⁴⁰. Proza lui Cimpoeșu aduce, astfel, în prim-plan o viziune asupra literaturii ca formă esențială de cunoaștere și de transmitere a unei experiențe colective. Autorul rămâne fidel ideii că povestea este indispensabilă: ea ordonează haosul, mediază realul și oferă o șansă de cunoaștere și de înțelegere autentică și profundă a lumii.

⁴⁰ Bogdan Crețu, *Libertatea „provincialului”*, în revista „Observator cultural”, nr. 970, 2019.